

Μουσική

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: **Μαρία Δημητρακοπούλου, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**
Μαγδαληνή Τζένου, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης
Πολύβιος Ανδρούτσος, Μουσικοπαιδαγωγός

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ : **Σμαράγδα Χρυσοστόμου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών**
Κωνσταντίνος Πατσαντζόπουλος, Σχολικός Σύμβουλος
Ιωάννης Κούρτης, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: **Μαρία Τζουανάκη, Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ: **Αθανάσιος Παπαζαρήs, Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ **Μαρία Φραγκούλη, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ: **ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσος
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Γεώργιος Χαρ. Πολύζος
Πάρεδρος Ε.Θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μαρία Δημητρακοπούλου Μαγδαληνή Τζένου Πολύβιος Ανδρούτσος

Μουσική

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Βιβλίο Μαθητή

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενας κόσμος... μετά μουσικής

Μουσικές της γης	8
------------------------	---

Σε ρυθμούς... αφρικάνικους

Ο ρόλος της μουσικής στην καθημερινή ζωή της Αφρικής	12
Η δομή της μουσικής	14
Οι τελετουργίες και ο ρόλος της μουσικής	18

Μελωδικοί εξωτικοί αυτοσχεδιασμοί

Ράγκα και τάλα	20
Μπαλινέζικο Γκαμελάν	24
Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας	26
Η χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου	30

Μουσική για... χορό

Η μουσική στη Λατινική Αμερική.....	34
Στα υψίπεδα των Άνδεων.....	37
Βραζιλιάνικοι ρυθμοί	40
Αργεντινή και τάνγκο	43

Ευρωπαϊκές προδιαγραφές

Ενωμένη Ευρώπη	46
Το «κλασικό» στον ορίζοντα του «διαχρονικού»	50
Μια Μεσόγειος... μουσική	57
Εδώ είναι Βαλκάνια!	62

Ο γύρος της Ελλάδας

Μουσικοί ρυθμοί στην Ελλάδα	66
Μουσική... πατριδογνωσία	68
Με βιολί σαντουροβιόλι	72
Ζυγίες και Κομπανίες	80
Ευρετήριο	82

Αγαπητά μας παιδιά,

Αυτή τη σχολική χρονιά θα κάνετε μέσα από τη μουσική το γύρο του κόσμου.

Προσπαθήσαμε να φτιάξουμε ένα βιβλίο που να σας ταξιδεύει μέσα από ήχους και εικόνες και ταυτόχρονα να σας μαθαίνει μέσα από την πράξη έννοιες και στοιχεία της γλώσσας τη μουσικής.

Θα έχετε την ευκαιρία να πειραματιστείτε με τα υλικά της μουσικής χρησιμοποιώντας ήχους και ηχοχρώματα οικεία και μη, και να απολαύσετε μουσικές από κάθε γωνιά του πλανήτη!

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας, ελπίζουμε να αποτελέσει ένα ερέθισμα για να διευρύνετε τους ορίζοντες σας και να μη διστάζετε να εξερευνάτε «άγνωστα μονοπάτια».

Καλή «μουσική» χρονιά !

Η συγγραφική ομάδα

Ένας κόσμος . . . μετά μουσικής

*Λέξεις κλειδιά: παραδοσιακή μουσική, εθνομουσικολογία,
χορδόφωνα, μεμβρανόφωνα, αερόφωνα, ιδιόφωνα*

Μουσικές της γης

Παραδοσιακή μουσική είναι η μουσική ενός λαού, ενός έθνους ή μιας περιοχής η οποία διαδίδεται προφορικά, εξηλισσόμενη μέσα από την παραλληλαγή μελωδιών δημιουργημένων από τον ίδιο το λαό.

Η επιστήμη που ασχολείται με ό,τι αφορά την παραδοσιακή μουσική των διαφόρων λαών, λέγεται **Εθνομουσικολογία**.

Χαρακτηριστικά της παραδοσιακής μουσικής

Η μουσική για να θεωρείται παραδοσιακή θα πρέπει:

- Να προέρχεται από προφορική παράδοση.
- Να χαρακτηρίζεται από πολιτισμική ιδιαιτερότητα.
- Να αναφέρεται στον κύκλο της ζωής.

Η παραδοσιακή μουσική εκτός από ενόργανη, στενά συνδεδεμένη με το χορό, είναι και φωνητική.

Τα τραγούδια καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα όσον αφορά τη θεματολογία τους (τραγούδια επικά, αφηγηματικά, σκωπτικά, εργασιακά, της θάλασσας, των αγροτικών εργασιών, του πολέμου, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, θρήνοι κ.ά.).

Από τη δεκαετία του 1980 και μετά εμφανίζεται το ρεύμα Έθνικ (Μουσική του Κόσμου-World Music).

Πρόκειται για ένα στυλ που βασίζεται στην παραδοσιακή και λαϊκή μουσική διαφόρων λαών, παίζεται από σύγχρονα και παραδοσιακά μουσικά όργανα με προσμίξεις από σύγχρονους τρόπους μουσικής έκφρασης και νέα μουσικά ιδιώματα.

Το φεστιβάλ WOMAD (World of Music, Arts and Dance) ξεκίνησε στην Αγγλία το 1982 και γίνεται σε διάφορες περιοχές της γης. Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ, γίνονται συναυλίες, εργαστήρια και δραστηριότητες για παιδιά.

Κατηγορίες μουσικών οργάνων

Ο Γερμανός εθνομουσικολόγος Κουρτ Ζαξ (Curt Sachs) και ο Αυστριακός Έριχ Μόριτς φον Χορνμπόστελ (Erich Moritz von Hornbostel), θέλοντας να ταξινομήσουν όλα τα μουσικά όργανα, δημιούργησαν ένα σύστημα που βασιζόταν στον τρόπο που πάλλεται το κάθε μουσικό όργανο για να παραγάγει ήχο.

Το σύστημα αυτό εξακολουθεί και σήμερα να είναι το πιο ευρέως αποδεκτό σύστημα ταξινόμησης μουσικών οργάνων που χρησιμοποιούν οι οργανολόγοι και οι εθνομουσικολόγοι.

Παλαιότερα συστήματα ταξινόμησης χρονολογούνται από τον 4ο αι. π.Χ.

Οι Κινέζοι ταξινομούσαν τα όργανα ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους (πέτρα, ξύλο, μετάξι κ.ά.).

Αργότερα, οι Έλληνες χρησιμοποίησαν ένα παρόμοιο σύστημα για να ταξινομήσουν τα δικά τους μουσικά όργανα.

Στα τέλη του 19ου αι., ο Βέλγος Βίκτορ Μαχιλλόν (Victor Mahillon) υιοθέτησε και βελτίωσε αυτό το σύστημα. Αν και το σύστημά του περιορίστηκε στα όργανα συμφωνικής ορχήστρας της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής παράδοσης, χρησιμοποίησε τις τέσσερις κατηγορίες των εγχόρδων, πνευστών, τονικών και μη τονικών κρουστών.

Επεκτείνοντας το σύστημα του Μαχιλλόν, οι Χορνμπόστελ-Ζαξ, το 1914, κατάφεραν να ταξινομήσουν όλα τα μουσικά όργανα κάθε μουσικού πολιτισμού.

Την ιδέα των Χορνμπόστελ-Ζαξ την είχαν οι Ινδοί από τον 1ο αι. π.Χ. Δημιούργησαν τέσσερις κύριες κατηγορίες (παλλόμενες χορδές, παλλόμενες στήλες αέρα, κρουστά όργανα φτιαγμένα από ξύλο ή μέταλλο και κρουστά όργανα φτιαγμένα από μεμβράνες δέρματος).

Ταξινόμηση οργάνων σύμφωνα με τους Χορνμπόστελ-Ζαξ

Το σύστημα των Χορνμπόστελ-Ζαξ ταξινόμησε τα μουσικά όργανα στις εξής τέσσερις κύριες κατηγορίες:

Χορδόφωνα: όργανα στα οποία παράγεται ο ήχος από τεντωμένες χορδές.

Αερόφωνα: όργανα στα οποία οι ήχοι παράγονται από την παλμική κίνηση των μορίων του αέρα, καθώς περνούν μέσα από μια στήλη.

Μεμβρανόφωνα: όργανα τα οποία παράγουν ήχο από την παλμική κίνηση μιας τεντωμένης μεμβράνης.

Ιδιοφωνα: όργανα που παράγουν ήχο από την ελάχιστη παλμική κίνηση του σώματος του ίδιου του οργάνου ή των υλικών που περιέχονται μέσα στο σώμα του οργάνου (π.χ. σπόροι, χαλίκια κ.ά).

Σε ρυθμούς... αφρικάνικους

Λέξεις κλειδιά: πολυφωνία, πολυρρυθμία, ρυθμική βάση, μορφή ροντό, αυτοσχεδιασμός, κορυφαίος, τελετουργία

Ο ρόλος της μουσικής στην καθημερινή ζωή της Αφρικής

Η μουσική στην αφρικάνικη ήπειρο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής ως κομμάτι θρησκευτικών τελετών, εορτασμών και κοινωνικών ιεροτελεστιών. Είναι στενά συνδεδεμένη με τα πιο σημαντικά γεγονότα της καθημερινότητας των ανθρώπων.

Τα τραγούδια χρησιμοποιούνται για τα σημαντικά γεγονότα στη ζωή του ανθρώπου (γέννηση, ενηλικίωση, γάμος, και θάνατος). Χρησιμοποιούνται επίσης, για την ίαση των ασθενών, το κάλεσμα της βροχής και στο χορό που γίνεται για θρησκευτικούς σκοπούς.

Πολλοί Αφρικανοί πιστεύουν ότι η μουσική λειτουργεί ως σύνδεσμος με τον κόσμο των «πνευμάτων». Ο καθένας παίζει ενεργό ρόλο στη μουσική ζωή της κοινότητας παίζοντας μουσική, τραγουδώντας ή χορεύοντας.

Αφρικανική μουσική θεωρείται η μουσική των λαών που ζουν νότια της Σαχάρας.

Στη Β. Αφρική επικρατεί ένα μουσικό ιδίωμα που έχει έντονα ισλαμικά και αραβικά στοιχεία, λόγω της εξάπλωσης του Ισλάμ σε αυτή την περιοχή κατά το Μεσαίωνα.

Οι μουσικές και χορευτικές φόρμες που εμφανίζονται σε μουσικές άλλων λαών, (όπως στους λαούς της Καραϊβικής ή της Λατινικής Αμερικής) μουσικοχορευτικά είδη όπως η σάλσα (salsa), η ρούμπα (rumba) κ.ά., οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις αφρικάνικες παραδόσεις, που έφεραν μαζί τους οι σκλάβοι την εποχή του δουλεμπορίου, το 19ο αι.

Η αφρικάνικη μουσική είναι κυρίως πολυρυθμική και πολυφωνική, στηρίζεται στον αυτοσχεδιασμό και την αυθόρμητη δημιουργία.

Οι Βέρβεροι ζουν στη Β. Αφρική εδώ και 4.000 χρόνια, πολύ πριν την έλευση των Αράβων. Η μουσική τους παράδοση παρουσιάζει τεράστια ποικιλία και διατηρείται ζωντανή από μικρές ομάδες πλανόδιων μουσικών που ταξιδεύουν από χωριό σε χωριό για να παίζουν και να τραγουδούν, σε συνδυασμό με αφήγηση ιστοριών και απαγγελία ποιημάτων.

Περιπλανώμενοι μουσικοί από τη Νιγηρία (griots)

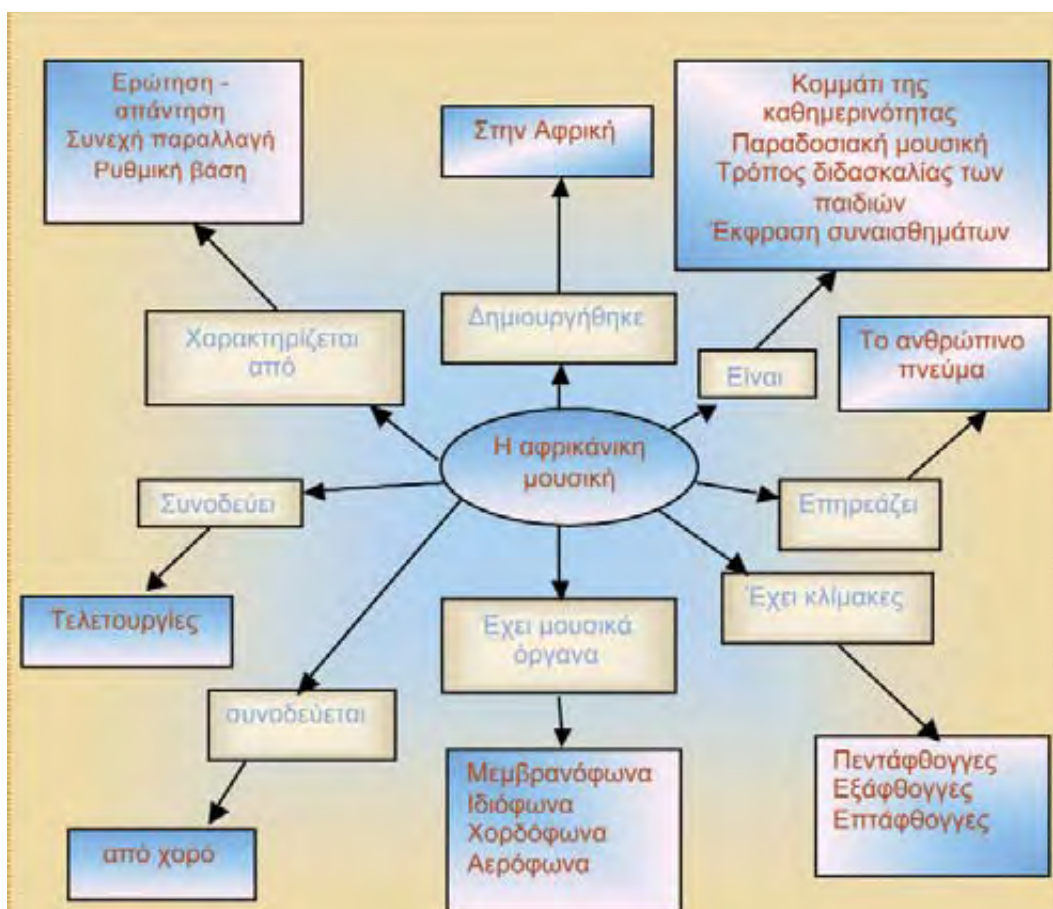
Για τη διαμόρφωση του στυλ της κάθε περιοχής παίζει σημαντικό ρόλο η τοπική διάλεκτος της κάθε κοινωνίας, αφού οι λέξεις στις διάφορες αφρικάνικες διαλέκτους προφέρονται σε διαφορετικά τονικά ύψη.

Οι μουσικοί δε θεωρούνται ξεχωριστή κοινωνική τάξη. Οι ταλαντούχοι όμως μουσικοί μπορούν να γίνουν ημιεπαγγελματίες, αν τους προτείνει η κοινότητά τους. Σε μερικές περιοχές υπάρχουν περιπλανώμενοι μουσικοί (griot) ενταγμένοι σε μικρούς θιάσους.

Η μουσική ποικίλει στην Αφρική. Οι φυλές που ζουν στις ερήμους της Νότιας Αφρικής έχουν πολύ απλά στη δομή τους τραγούδια. Οι άνθρωποι στην κοιλάδα του ποταμού Κονγκό έχουν πιο πολύπλοκα τραγούδια και ενόργανη μουσική. Στην ανατολική Αφρική εξειδικεύονται στη μουσική που παίζεται με ξυλόφωνα. Στις φυλές της δυτικής Αφρικής παρατηρείται υψηλή δεξιότητα στο παίξιμο των τυμπάνων.

Ο παρακάτω πίνακας ενδεικτικά παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της μουσικής της Αφρικής.

Πίνακας 1

Η δομή της μουσικής

Μελωδία

Οι μελωδίες είναι συνήθως σύντομες και απλές. Πολύ συχνά είναι κατιούσες με βηματική κίνηση και σε μερικές περιπτώσεις συναντάμε πηδήματα.

Στην αφρικάνικη μουσική χρησιμοποιούνται πολύ συχνά επαναλαμβανόμενα μελωδικά και ρυθμικά σχήματα.

Ρυθμός

Η οργάνωση του ρυθμού μπορεί να ταξινομηθεί σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τον τονισμό:

1. του ισχυρού μέρους, ή
2. του ασθενούς μέρους.

Επίσης, υπάρχει διάκριση ανάμεσα:

1. στο ρυθμό των τυμπάνων (όπου εφαρμόζεται η μετατόπιση των τονισμών μεταξύ των τυμπάνων) και
2. τη ρυθμική βάση που χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια του τραγουδιού και που πάνω σε αυτό παίζουν τα τύμπανα.

Πολυρρυθμία: ταυτόχρονο άκουσμα διαφορετικών ρυθμικών σχημάτων.

Η πολυρρυθμική αντίστιξη, όπου ανεξάρτητα ρυθμικά σχήματα τοποθετούνται το ένα πάνω στο άλλο, πραγματοποιείται με παλαμάκια, ξυλόφωνα, σείστρα και μια ποικιλία μεμβρανοφώνων, τονικών ή μη.

Τραγούδι

Ιδιαίτερα διαδεδομένο είναι το ομαδικό τραγούδι, στο οποίο όμως υπάρχει ένας «κορυφαίος» που τραγουδά και η χορωδία «απαντά».

Οι τραγουδιστές ή οι εκτελεστές οργάνων μπορούν να αλληλάξουν τα λόγια ή τη μελωδία του τραγουδιού όπως θέλουν, έτσι ώστε η εκτέλεση να γίνει ένα θέμα με πολλές παραλλαγές.

Κατά την εκτέλεση, ένας μουσικός μπορεί να αυτοσχεδιάζει ή να φτιάξει μια ιδιαίτερη παραλλαγή της μελωδίας, ενώ οι άλλοι τραγουδιστές συνεχίζουν την αρχική μελωδία.

Μουσικοί από τη Δ. Αφρική

Στη ρυθμική βάση οι συλλαβές δε συμπίπτουν με τον παλμό της μελωδίας.

Συχνά, αρκετές φωνές τραγουδούν διαφορετικές μελωδίες ταυτόχρονα (πολυφωνία).

Στην Αφρική τραγουδούν επίσης σε μορφή ροντό, παραλλάσσοντας την ίδια μελωδία και την ίδια επωδό (refrain) αυτοσχεδιαστικά (A B A' B' A'' B'' κ.ά.).

Η συνοδεία μπορεί να αποτελείται από συγχορδίες ή μελωδικά οστινάτι (επαναλαμβανόμενα μελωδικά σχήματα).

Η πολυφωνία υπάρχει με τη μορφή παράλληλων διαστημάτων (συνήθως τρίτες, τέταρτες και πέμπτες), και εμπλουτίζεται με στοιχεία ερώτησης-απάντησης και στιγμιαίων ανεξάρτητων αυτοσχέδιων μελωδιών.

Πολλά μουσικά όργανα (αερόφωνα και χορδόφωνα) επίσης παίζουν μελωδικά περάσματα (γέφυρες).

Μουσικά όργανα

Από τον 14ο αι. ήδη υπάρχουν αναφορές σε μουσικά όργανα στην κεντρική και νότια Αφρική.

Χορδόφωνα

Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες χορδοφώνων:

- Τα τύπου τσίτερ (με δοξάρι, ραβδόσχημα, τσίτερ-σανίδα, τσίτερ-σχεδία)
- Τα τύπου λιαούτου (νυκτά και με δοξάρι)
- Τα τύπου λύρας και
- Τα τύπου άρπας (τοξωτής).

Μουσικοί της φυλής Γιορούμπα

Αερόφωνα

Στα αερόφωνα διακρίνονται πέντε οικογένειες:

- Αυλοί (καλαμένιοι, ή από κέρατο αντιλόπης, απλοί ή αυλοί του Πάνα)
- Πλαγίαυλοι
- Αυλοί με μονό ή διπλό γλωσσίδι
- Σάλπιγγες ή κέρατα
- Κέρατα που τραγουδούν (μίρλιτονας).

Πυγμαίοι μουσικοί

Ιδιόφωνα

Τα ιδιόφωνα παράγουν ήχους τονικούς ή μη. Τα πιο σημαντικά είναι τρία:

- Το ξυλόφωνο
- Το μπίρα (mbira) ή σάντσα (sanza) ή «πιάνο του αντίχειρα»
- Και το τύμπανο με σχισμή (slit drum)

Ξυλόφωνο

Μεμβρανόφωνα

Μεμβρανόφωνα θεωρούνται τα όργανα που έχουν μια μεμβράνη που πάλλεται και παράγει τους ήχους. Στην Αφρική συναντάται μια πολύ μεγάλη ποικιλία, όμως ξεχωρίζουν:

- Τα τύμπανα τριβής (friction drum) όπου ο εκτελεστής έχοντας αλείψει τα χέρια του με ρητίνη ή κερί, τρίβει ένα λεπτό ξύλο που είναι στερεωμένο στο κέντρο της μεμβράνης).
- Το τύμπανο που μιλά (talking drum) συναντάται κυρίως στη δυτική Αφρική, σε φυλές με τονική γλώσσα. Ο εκτελεστής τεντώνει ή χαλαρώνει τα σχοινιά που στερεώνουν τις μεμβράνες του τυμπάνου).

Τύμπανο τριβής

Τύμπανο που μιλά

Και μερικά παράξενα . . . αφρικάνικα όργανα !

Τύμπανο με σχισμή (slit drum)

Ένα δέντρο ή ένα συμπαγές κομμάτι ξύλου «σκάβεται» για να αφήσει ένα μεγάλου μήκους άνοιγμα στην πάνω πλευρά. Οι άκρες αυτής της σχισμής είναι άνισου πάχους και παράγουν δύο ήχους διαφορετικού τονικού ύψους. Μερικές φορές τοποθετείται κερί στο εσωτερικό της μιας πλευράς για να αλλιάξει το τονικό ύψος.

Τύμπανο με σχισμή (Slit drum)

Μουσικό τόξο

Κάποιες φυλές χρησιμοποιούν το μουσικό τόξο, στις τελετές του κυνηγιού τους. Το όργανο αποτελείται από ένα έντονα τοξωτό κλαδί και μια χορδή από ένα είδος αναρριχητικού φυτού. Η χορδή τεντώνεται στις δύο άκρες του κλαδιού και κρατιέται μπροστά από το μισάνοιχτο στόμα του εκτελεστή. Καθώς τη χτυπά με ένα λεπτό κλαδί, η χορδή παραγάγει ένα σχετικά αδύναμο ήχο. Για να παράγει μια άλλη νότα, ο εκτελεστής αγγίζει τη χορδή με τη γλώσσα.

Μουσικό τόξο

Μπίρα (mbira) ή σάντσα (sanza)

Αποτελείται από μια σειρά ευέλικτες μεταλλικές ή καλαμένιες λάμες διαφορετικού μεγέθους, τοποθετημένες σε ένα ξύλινο δίσκο ή σε ένα τραπεζοειδές ηχείο. Ο εκτελεστής κρατάει το όργανο με τα δύο χέρια και χρησιμοποιεί τους αντίχειρες για να χτυπάει τις ελεύθερες άκρες των λαμών.

Μπίρα (mbira)

Μίρλιτον (mirliton) ή καζού (kazoo)

Κατασκευάζεται συνήθως από κούφιας κολλοκύθες. Η τρύπα στην οποία βάζει τα χείλη του ο εκτελεστής είναι συνήθως πλάγια και στο μικρότερο άκρο της τοποθετείται μια μεμβράνη (μερικές φορές από ιστό αράχνης). Ο εκτελεστής τραγουδά μέσα στο όργανο και η μεμβράνη παράγει έναν ήχο σα βόμβο, και έτσι δίνεται στη φωνή χροιά οργάνου.

Μίρλιτον (mirliton)

Οι τελετουργίες και ο ρόλος της μουσικής

Οι τελετουργίες είναι μια οικουμενική έκφραση της ανθρώπινης ζωής.

- Είναι ενταγμένες στη ζωή του ανθρώπου από την πρωτόγονη εποχή και συναντώνται σε κάθε γωνιά του πλανήτη.
- Είναι διαφορετικές ως προς τη μορφή, όχι όμως ως προς την ουσία.
- Οριοθετούν τους σταθμούς στη ζωή των ανθρώπων και συμβάλλουν στην καταπολέμηση του άγχους και του φόβου απέναντι στις αλλαγές και στο άγνωστο που τους περιμένει.

Τελετές του κύκλου της ζωής: Γενικά οι τελετουργίες αυτές εκφράζουν τις μεγάλες μεταβάσεις της ανθρώπινης ζωής: τη γέννηση, την ενηλικίωση, το γάμο και το θάνατο. Ποικίλουν σε μορφή, σπουδαιότητα και ένταση από πολιτισμό σε πολιτισμό.

Τελετές της καθημερινής ζωής: Αυτές οι τελετές σχετίζονται με την έναρξη του έτους, με τις γεωργικές εργασίες στις αγροτικές περιοχές, με το κυνήγι (αναζήτηση τροφής) ή με τις καθημερινές εργασίες.

Τελετές της Φύσης: Αφορούν περιστασιακά γεγονότα, που έχουν να κάνουν με τις εκφράσεις της δύναμης της φύσης (ξηρασία, πλημμύρες, καταστροφές). Συνήθως έχουν στόχο να εξευμενίσουν τις υπερφυσικές δυνάμεις που προκαλούν αυτές τις καταστροφές ή να δώσουν δύναμη στους ανθρώπους, να τις αντιμετωπίσουν.

Οι τελετές χαρακτηρίζονται γενικά από την πολυπλοκότητα στη δομή τους. Κάθε άτομο ή ομάδα ανθρώπων παίζει συγκεκριμένο ρόλο στη διαδικασία της τελετής. Ενώ κάποιες τελετές απαιτούν συμμετοχή της κοινότητας, άλλες θέτουν περιορισμούς όσον αφορά το φύλο, την ηλικία, ή την κοινωνική θέση.

Η μουσική, ο χορός και οι ιεροτελεστίες στην αφρικάνικη κοινότητα είναι αλληλένδετες. Εξάλλου, ο θεραπευτικός ρόλος της μουσικής στους πρωτόγονους αλλιά και στους σύγχρονους πολιτισμούς, είναι ένα γεγονός που επιβεβαιώνεται από τη σύγχρονη επιστήμη.

Τελετή για την είσοδο ενός κοριτσιού στην εφηβεία (Λιβερία)

Τελετή της φυλής Λοτούσο (Σουδάν) για την ανομβρία

Μελωδικοί εξωτικοί αυτοσχεδιασμοί

Λέξεις κλειδιά: *Καρνατική-Ινδουσανική μουσική, ράγκα, τάλα, ισοκράτημα, σιτάρ, σαρόντ, βίνα, τάμπλα, γκαμελάν, Κοτεκάν, Γιαγιουέ, όπερα του Πεκίνου, πεντατονική κλίμακα, Γκαγκάκου, Θέατρο Νο, Καμπούκι, τύμπανα Τάικο, Χαϊκού*

Ράγκα και Τάλα

Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες που έχουμε για τη μουσική παράδοση στην Ινδία, χρονολογούνται από το 1000 π. Χ. (στις Βέδες, τα ιερά βιβλία των Ινδών)¹. Είναι μία από τις σημαντικότερες μουσικές παραδόσεις, αν λάβει κανείς υπόψη:

- τον πληθυσμό της Ινδίας που καλύπτει το 1/5 του πληθυσμού του πλανήτη,
- τη σπουδαία θέση που κατέχει η μουσική μέσα στην ινδική κοινωνία,
- το θεωρητικό σύστημα που έχει αναπτυχθεί όλα αυτά τα χρόνια για να τη στηρίζει, και
- την επιρροή που έχει ασκήσει στη μουσική άλλων ηπείρων, ακόμα και στη δυτικοευρωπαϊκή μουσική.

Στα αρχαία χρόνια, η μουσική στην Ινδία παιζόταν στους ναούς, στις αυλές των αυτοκρατόρων και στις υπαίθριες γιορτές. Στην Ινδική μουσική υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στην «κλασική» και την παραδοσιακή μουσική.

Στην «κλασική» μουσική της Ινδίας κυριαρχούν δύο μουσικές παραδόσεις:

- η **Ινδουστανική**, στη Βόρεια Ινδία και
- η **Καρνατική**, στη Νότια Ινδία.

Οι δύο παραδόσεις είναι ίδιες όσον αφορά τις βασικές αρχές τους, αλλά διαφορετικές ως προς τις λεπτομέρειες.

Πάνω από το 70 % του πληθυσμού της Ινδίας ζουν σε χωριά, όπου η «κλασική» μουσική ακούγεται σπάνια.

Η **παραδοσιακή μουσική** περιλαμβάνει τραγούδια του κύκλου της ζωής, των εποχών και των γιορτών των Ινδουιστών.

Ραβί Σανκάρ: Διάσημος Ινδός μουσικός, εκτελεστής του σιτάρ και συνθέτης. Θεωρείται ο σημαντικότερος πρεσβευτής της Ινδικής μουσικής και έχει επηρεάσει πλήθος καλλιτεχνών στην Ανατολή και τη Δύση.

Τα τελευταία χρόνια στην Ινδία κυριαρχεί η Ινδική κινηματογραφική μουσική, λόγω της μεγάλης ανάπτυξης της κινηματογραφικής βιομηχανίας στη Βομβάη (το ονομαζόμενο και «Μπόλιγουντ»).

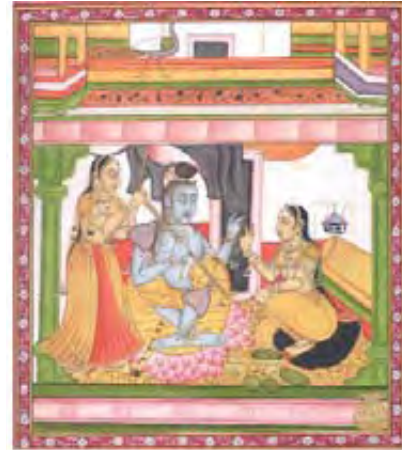
¹ Οι Βέδες είναι το αρχαιότερο σωζόμενο γραπτό κείμενο σε όλο τον κόσμο, και η απαγγελία τους συνοδεύεται από μια ιδιαίτερα χαλαρωτική μουσική υπόκρουση.

Η δομή της ινδικής μουσικής

Το μεγαλύτερο μέρος της ινδικής μουσικής έχει τρία κύρια συστατικά:

- μια **μελωδία σόλο**, που συχνά εμπλουτίζεται με περίτεχνο τρόπο,
- μια **ρυθμική συνοδεία** και
- μια μορφή **ισοκρατήματος**.

Η φωνητική μουσική είναι αυτή που κυριαρχεί, με τις οργανικές φόρμες να βασίζονται σε φωνητικά μοντέλα.

Τα δύο βασικά στοιχεία της ινδικής μουσικής είναι: η **ράγκα** (raga) και το **τάλα** (tala).

Η **ράγκα** είναι το σημαντικότερο στοιχείο στη δομή της ινδικής μουσικής. Με τη λέξη αυτή εννοείται το σύστημα που περιλαμβάνει όλα τα μελωδικά στοιχεία μιας σύνθεσης.

Κάθε ράγκα έχει ανιούσα και κατιούσα μορφή (που μπορεί να διαφέρει) καθορισμένα μελίσματα, χαρακτηριστικές μελωδικές φράσεις και συγκεκριμένη ώρα της μέρας για εκτέλεση.

Τέλος, έχει μια κυρίαρχη διάθεση (rasa) και δύο βασικές νότες, μια κύρια που συνοδεύει τη μελωδική κίνηση και μια δευτερεύουσα συνήθως μια 4η ή μια 5η ψηλότερα.

Στα θεωρητικά κείμενα περιγράφονται χιλιάδες ράγκα, αλλά στην πράξη μόνο 50 περίπου χρησιμοποιούνται στην Ινδουιστανική και 50 στην Καρνατική μουσική.

Είναι δύσκολο να οριστεί τι είναι ράγκα, γιατί αφενός περιγράφει εκτός από μια σειρά φθόγγων και διάφορα εξωμουσικά στοιχεία (π.χ. ψυχολογική διάθεση, ώρα της ημέρας κ.ά.) και αφετέρου δεν υπάρχει όρος αντίστοιχός της στη δυτικοευρωπαϊκή μουσική παράδοση.

Οι αρχαίοι Ινδοί πίστευαν ότι κάθε ράγκα ζωντανεύει μια συγκεκριμένη εικόνα ή χρώμα και επικαλείται μια συγκεκριμένη θεότητα.

Μοιάζει αρκετά με την έννοια του δρόμου στην ελληνική λαϊκή μουσική και με την έννοια του ήχου στη βυζαντινή μουσική.

«Η ράγκα Ντιπάκ λέγεται ότι αν εκτελεστεί σωστά, μπορεί να προκαλέσει πυρκαγιά. Πολλοί μουσικοί φοβούνται να προφέρουν και το όνομά της.»

Ταζ Μαχάλ

Ο όρος **τάλα** αναφέρεται σε όλα τα ρυθμικά στοιχεία μιας σύνθεσης και περιγράφει τόσο το κάθε ρυθμικό μέτρο, όσο και τις αλληλουχίες ρυθμικών μέτρων πάνω στις οποίες χτίζεται ένα μουσικό έργο. Συνήθως αποτελείται από 6 έως 16 χτύπους το καθένα. Και πάλι, η ακριβής έννοια του **τάλα**, δεν συναντάται στη δυτικοευρωπαϊκή μουσική.

Τα **τάλα** διαιρούνται σε ομάδες χτύπων.

Για παράδειγμα, το ινδουστανικό γιάπ-ταλ με 10 χτύπους υποδιαιρείται σε 2+3+2+3 (διαβάζεται: ντιν να | ντιν ντιν να | τιν να | ντιν ντιν να).

Μουσικά Όργανα

Τα ινδικά μουσικά όργανα αντικατοπτρίζουν τις κύριες απαιτήσεις του ινδικού μουσικού συστήματος:

- ευελιξία στο τονικό ύψος για να μπορούν να εκτελούνται οι διάφορες **ράγκα** και τα **μελίσματά** τους,
- ρυθμική πολυπλοκότητα και
- ένα «πανταχού παρόν» **ισοκράτημα**.

Υπάρχουν λίγα όργανα καθορισμένου τονικού ύψους, όπως τα **ξυλόφωνα** και τα **μεταλλόφωνα** που κυριαρχούν στη νοτιοανατολική Ασία.

Χορδόφωνα

Τα αντιπροσωπευτικότερα έγχορδα όργανα της βόρειας Ινδίας είναι το **σιτάρ** και το **σαρόντ**.

Το **σιτάρ**, είναι ένα χορδόφωνο νυκτό όργανο τύπου λιαούτου με μεγάλο βραχίονα, με τέσσερις χορδές μελωδικές, τρεις για **ισοκράτημα** και δεκατρείς **συμπαθητικές** χορδές, που πάλληονται ανεξάρτητα όταν παίζει το όργανο, εμπλουτίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη χροιά.

Το **σαρόντ**, επίσης χορδόφωνο τύπου λιαούτου, έχει μικρότερο βραχίονα από αυτό του **σιτάρ**, έξι χορδές για μελωδία, δύο για **ισοκράτημα** και αρκετές **συμπαθητικές** χορδές.

Η **βίνα**, ένα από τα παλαιότερα χορδόφωνα της Νότιας Ινδίας, είναι νυκτό τύπου λιαούτου με μακρύ βραχίονα, με τέσσερις μελωδικές χορδές και τρεις χορδές **ισοκρατήματος**.

Τα πιο πολλή είδη της Ινδικής μουσικής ξεκινούν με ένα αργό αυτοσχεδιαστικό μέρος σε ελεύθερο ρυθμό στο οποίο εισάγονται τα χαρακτηριστικά της **ράγκα**. Οι εκτελέσεις είναι συνήθως ένας **διαγωνισμός** δεξιοτεχνίας ανάμεσα στο **σολίστα** και τον **εκτελεστή** των **κρουστών**, με τον καθένα να εισάγει εξαιρετικά **πολύπλοκες** παραλληλαγές του **τάλα**, το οποίο συχνά διαρκεί αρκετά. Το **τονικό σύστημα** της μουσικής της Ινδίας γενικά είναι **τροπικό**, βασίζεται δηλαδή στους **τρόπους**, που είναι **κλίμακες** διαφορετικές από τη **μείζονα** και την **ελάσσονα**.

Σαρόντ

Βίνα